БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетиргеи

1953 сентябрь 29 ВТОРНИК № 190 (2875)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Чазак Төлээлериниң Москвадан үнүпкени (1 арын).

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер Кабинединиң Даргазы Ким Ир Сенниң Москвадан үнүп тура аэродромга чугаазы (1 арын).

«Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналын америк хөй-ниитичи ажылдакчы Поль Робсонга тывысканы (1 арын).

Делегейниң Сталинчы шаңналын тыпсып турда Поль Робсониуң чугаазы (2 арын).

Көдээ ажыл-агыйны күчүлүг көдүрлүүшкүнче (2 арын).

О. Саган-оол.—Тайбың тургузуушкуниуң тодаргай көргүзүү (2 арын).

Е. Никифорова.—Уруглар дугайында улуг сагыш салыышкын (3 арын).

Чер болгандан (3 арын).

Я. Певзнер.—Оожум океанда империалистиг чөрүлдээлер (3—4 арыннар).

Редакцияга чагаалар (4 арын).

Культураның одагларын кышка чедиишкинниг белеткээр

Бешки беш чылда клубтарның, культура бажыңнарының, кинотеатрларның, библиотекаларның болгаш өске-даа чырыдыышкын албан черлериниң санын улам өстүрери, оларның ажылын экижидериниң хемчеглери партияның XIX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлеринде болгаш СЭКП ТК-ның сентябрь пленумунуң доктаалында көрдүнген.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың доктаамал сагыш салыышкынының түннелинде бистиң областың социалистиг уткашынарлыг, национал хевирлиг культуразы хүн-бүрүде хөгжүп, өзүп турар. Областың бюджединиң улуг кезиин культураны көдүреринин хемчеглеринге чарыгдап турар. Оон түннелинде области школаларның, клубтарның, библиотекаларның, номчулга бажыңнарының саны көвүдеп турар.

Областың элээн хөй культура бажыңнары, клубтары болгаш библиотекалары хоорайда болгаш көдээде культураның ёзулуг төптери апарганнар. Чижээ, Бай-Тайганың, Улуг-Хемниң, Чадаананың болгаш чамдык өске-даа районнарның культура бажыңнары, клубтары чоннуң, ыланглыя аныяктарның ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды организастыг эки чорутканын бо чайын областың бот-тывынгыр уран-чүүл көрүлдези көргүскен. Ол ышкаш, Каа-Хемниң Ильинка суурда көдээ клуб, Таңдының район төвүнде культура бажыны боттарының ажылын колхозтарның шөлдеринге чорудуп, дүжүт ажаап алыышкынында болгаш мал чеми белеткээринде ажылдап турар колхозчуларның культурлуг хандырылгазынга таарыштыр тургузуп ап турганнар.

Ындыг болза-даа, бүгү культура бажыңнарының, библиотекаларның, клубтарның ажылы чер болганда ындыг эки эвес болуп турар.

Чижээ, Өвүр районда каш чылдар иштинде бар деп санатынып турар бир көдээ клуб, бир көдээ библиотека болгаш кызыл өг ам ажылдаардан туржук, анаа-ла ат кырында санатынып турары илерээн.

Ол ышкаш Таңды районнуң Кочетов суурда көдээ клуб бар. Ол клуб тургустунгандан бээр ам он ажыг чыл болуп турар. Бо чылдар иштинде крышка чок туруп келгениден соң чамдык кезектери чаъс чаашкын суу кирип турганындан өл-шыктан ирип эгелээн. Ол районнуң Балгазында, Түргенде, Кара-Булунда көдээ клубтарның септелгези дыка багай чоруп турар. Ол клубтарның кайызында-даа сандайлар чедишпес. Кинога келгеннер бажыңнарындан сандайларын эккеп турарлар. Культура чырыдыышкынның көдээде албан черлериниң байдалдары шак мындыг байдалда туруп турда, Өвүрнүң, Таңдының райкүүскомнары болгаш хамаарышкан Дус-Даг, Балгазын, Межегей болгаш Кочетов көдээ Советтери чоннуң өзүп турар культура амыдыралының негелделерин хандырар талазы-биле шоолуг сагыш салбайн турарындан шак ындыг чоруктар тыптып турар. Районнарның хөй нуруузунда культура албан черлериниң оран-бажыңнарын септеп чылыглаар, одаар ыяш белеткээр, чамдык чаа тудугларны кыш соок дүжер мурнунда тудуп доозар ажылдар кончуг орайтап турар болгаш багай чоруп турар. Районнарда культура-чырыдыышкын албан черлерин билиглиг шыырак кадрлар-биле хандырар талазы-биле ажыл база сула чоруп турар. Бар турган кадрларны ажылынга өөредип, кижизидип өстүрер талазы-биле ажыл чорутпайн, оларны хыналда чокка киирип ап, удатпаанда халаштырар практика база бар болуп турар. Чижээ, Сүт-Хөл райкүүскому бо чайның дургузунда үш инспекторлар халаштырган. Шак ындыг чоруктар өске-даа районнарда бар. Оон түннелинде ажыл-агыйга ээ-харыысалга чок чоруктар көвүдеп турар болгаш харын культура албан черлериниң акша хөренгизинден эгелээш өртектиг материалдар чидип үрелип турар. Чижээ, Чөөн-Хемчик районнуң Чадаанада культура бажыңында чаа үрер хөгжүм бар. Ам оон чамдыктарының чугула кезектери читкилээн.

Культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылында хөй четпестерниң бар болуп турары түүн-даа мурнунда областың культура эргелелиниң четпес ажылы болуп турарын база демдеглээр херек.

Культура-чырыдыышкын албан черлерин кышка белеткээриниң харыысалгалыг үези шагда-ла келген. Ынчангаш областың культура эргелели, райкүүскомнар, партия болгаш комсомол райкомнары ол албан черлериниң ажылынче кичээнгейни угландырар ужурлуг. Бир эвес культура одагларының ажылы кышкы үеде эки тургустунган болза, оортан чугаажок ажыктыг түннелди алыр бис, бот-тывынгыр уран-чүүл белгүмнери соксаад чок ажылдаарлар, хөглээшкинниг кежээлер, лекциялар, номчулгалар бедик деннелге эрттерлер, киностанционарлар доктаамал ажылдаар дээрзи билдингир.

Культураның одагларын доктаамал ажылдадырда культура бажыңнарга чамдык организастыг хемчеглерни база ап чорудары негетинер. Ол түүн-даа мурнунда активти тургускаш, аңаа даянып ажылдаары болур. Калбак активке даянган клуб ийикпе культура бажыны организастыг-даа ажылдың, ол албан черин хандырар хемчеглерни боттандырардаа ажылдың талазы-биле бергедээшкинге таварышпас.

Бистиң культура-чырыдыышкын албан черлеривистиң ажылдакчылары ажылдың кышкы үезинче белеткелди өй-шаанда доозуп ап шыдаары болгаш чаа келир сезонда улуг чогаадылга, чырыдыышкын ажылдарын калбаа-биле нептередип шыдаары чугаажок.

Культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары оларга харыысалгалыг болгаш хүндүлүг ажыл онаажып турарын билир ужурлуг. Ол албан черлери чонну, ыланглыя аныяктарны коммунистиг ёзуга кижизидер херекке партия болгаш комсомол организацияларының идеи-кейлиг дузалакчылары болур. Олар—идеология ажылын база ниити билиглерни нептередириниң чугула одаглары болурлар.

Ол харыысалгалыг хүлээлгени күүседирде—культураның одаглары ажылдың кышкы байдалынга чедиишкинниг белеткенир ужурлуг. Өй-шаанда, бүгү талалыг белеткелдиң түннелинде культура бажыңнарының, клубтарның, номчулга бажыңнарының ажылы чаа, күштүг калбарыышкынны алыр. Ынчангаш культура-чырыдыышкын албан черлери боттарынга онаашкан хүлээлгезин чедиишкинниг күүседип шыдаар.

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Чазак Төлээлериниң Москвадан үнүпкени

КУДР-ның Министрлер Кабинединиң Даргазы Ким Ир Сен, Кореяның Күш-ажылчы партиязының Төп Комитединиң Даргазының Оралакчызы Пак Ден Ай, Министрлер Кабинединиң Даргазының Оралакчызы Тен Ир Лен, Даштыкы Херектер Министри Нам Ир, Күрүненин План Комиссиязының Даргазы Тен Дюн Тхяк, Демир орук Министри Ким Хэ Иль составтыг Корей Улус-Демократтыг Республиканың Чазак Төлээлери Совет Эвилелинге ийи неделя чораанының соонда сентябрь 25-те Москвадан үнүпкеннер.

Чоруп турарларны төп аэродромга үдээннер болза: ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы болгаш ССРЭ-ниң Камгалал Министри Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң Оралакчызы А. А. Громыко, ССРЭ-ниң Даштыкы садыг Министриниң оралакчызы С. А. Борисов, Моссоветтиң Даргазы М. А. Яснов, ССРЭ-ниң КУДР-да Онза болгаш Бүрүн Эргелиг Элчини С. П. Суздалев, ужар-чүүл маршалы П. Ф. Жигарев, ССРЭ-ниң КУДР-да садыг төлээлекчизи П. И. Сакун, Москва хоорайның комендантызы генерал-майор И. С. Колесников, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң Протокол Киллдизинин Эргелекчизи Д. А. Жуков, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң Ыраккы Чөөн-чүк Киллдизинин Эргелекчизиниң Оралакчызы А. М. Ледовский, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы садыг Министерствозунуң харыысалгалыг ажылдакчылары, совет парлалганың төлээлекчилери.

КУДР-ның Төлээлерин ол ышкаш үдээннер болза: Корей Улус-Демократтыг Республиканың ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн Эргелиг Элчини Лим Хэ, Элчин черинин өске-даа кежигүннери-биле кады. Венгр Улус Республиканың Онза болгаш Бүрүн Эргелиг Элчини А. Складан, Кыдат Улус Республиканың Онза болгаш Бүрүн Эргелиг Элчини Чжан Вэнь-тянь, Румын Улус Республиканың Онза болгаш Бүрүн Эргелиг Элчини М. Даля, Польша Улус Республиканың Онза болгаш Бүрүн Эргелиг Элчини В. Левиковский, Чехословак Республиканың Онза болгаш Бүрүн Эргелиг Элчини Я. Вошаглик, Моол Арат Республиканың Онза болгаш Бүрүн Эргелиг Элчини Д. Адилбиш, Албанияның Улус Республиказының Онза болгаш Бүрүн Эргелиг Элчини М. Прифти, Болгарияның Улус Республиказының Херектеринге Түр Бүзүретирген В. Велков, Вьетнамның Демократтыг Республиказының Херектеринге Түр Бүзүретирген Нгуэн Дык Куй, Герман Демократтыг Республиканың Херектеринге Түр Бүзүретирген К. Зейц.

Үделге үезинде хүндүлүг таныылды тургускан турган Үрер хөгжүм Корей Улус-Демократтыг Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүне гимнерин ырладып күүсеткен. Аэродром КУДР-ның болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктарыбиле каастатынып шиметинген турган.

Төлээлерни кызыгаарга чедир ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунуң Протокол Киллдизиниң Эргелекчизиниң Оралакчызы В. В. Пастоев үдеп чедер.

(СЭТА).

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер Кабинединиң Даргазы Ким Ир Сенниң Москвадан чоруп тура аэродромга чугаазы

Эргим эштер! Бо хүн, Корей Улус-Демократтыг Республиканың Чазак төлээлериниң чоруп турарының хүнүнде, оларның болгаш корей улустуң мурнундан бистиң төлээлеривистиң Москвага турган үезиниң иштинде чылыг болгаш найыралдыг хүлээп алыышкын болгаш бистиң төлээлеривистиң дугайында сагыш салыышкын дээш Совет чазакка болгаш бүгү совет улуска ханызы-биле өөрүп четиргенимни илередирин чөпшээреп көрүнер.

КУДР-ның Чазак төлээлери Совет Эвилели-биле Корей Улус-Демократтыг Республиканың аразында найыралдыг харылзааларны моон соңгаар үлам хөгжүдериниң болгаш быжыглаарының айтырыгларын, Кореяга тайбың таарыштырылга-биле холбашкан айтырыгларны, а ол ышкаш корей улуска экономиктиг дузаламчы көргүзериниң дугайында айтырыгларны чугаалажып көрген бистиң Чазактарывыстың аразында чугаалажыышкыннарны ханы сеткил ханыышкыны-биле демдеглеп турар.

Бистиң улузувуска Совет Эвилелиниң бергени хөренгилер бистиң чуртувустуң экономиказының үндезинин салыр, канчаар-даа аажок улуг үлетпүр черлерин катап тургузарынга болгаш тудуп тургузарынга, көдээ ажыл-агыйны катап тургузарынга база хөгжүдеринге, а ол ышкаш ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культуралыг амыдыралының деннелин бедидеринге ажыглатынар.

Оон ангыда моон мурнунда Совет Эвилелиниң тыпсып турганы бүгү чээлилерин КУДР-ның Чазааның төлээриниң хуусаазын Совет Эвилели узаткан болгаш ол чээлилерни төлээриниң чаа, эң чиигелделиг байдалын бистиң чазаавыска берген, ол чорук бистиң чуртувустың экономиктиг байдалын дыка чиигедир.

КУДР биле Совет Эвилелиниң Чазактарының аразында Москвага болуп эрткен чугаалажыышкыннарның түннелдери болза, Совет Эвилели чүгле бистиң улустуң хостакчызы эвес, а харын оон шынчы ак-сеткилдиг өөнүү болур дээрзиниң херечизи болур. Чугаалажыышкыннарның түннелдери корей болгаш совет улустарның аразында акы-дунмалышкы найыралдыг харылзааларны моон соңгаар улам быжыглаарынга улам хөй арганы бээр. Кореяга тайбың таарыштырылганың болгаш Азияга база бүгү делегейге тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырарының херээнге бодунуң салыышкынын кылыр.

Бистиң төлээлеривис Совет Эвилелинге турганының үезинде Москвада кайгамчык улуг тудуушкуннар-биле танышкан, а ол ышкаш дайын сөөлүүнүң үезинде катап тургустунган маадыр-хоорай Сталинградка, база коммунизмниң улуг тудугларының баштайгызы В. И. Ленин аттыг Волга-Доннуң судно чоруур каналынга чораан.

Совет улустуң улуг чедиишкиннери бисти сорук киирип турар болгаш бистиң дайын сөөлүндеги катап тургузукчу ажылывыска үнелиг билигни болгаш дуржулганы берип турар.

Корей улус интервентилерни Кыдаттын, улус демократиязының чурттарының улустары-биле болгаш улуг Совет Эвилелиниң улустарынга баштаткан тайбыңның, демократиянын болгаш социализмниң бүгү лагериниң улустары-биле интернационалдыг сагыш сеткил катыштырыышкынының болгаш найыралдың тугунуң адаа-биле тиилээн болгаш чүгле ол туктуң адаа-биле чорааш моон соңгааргы бодунуң демиселинге чедиишкиннерни база тиилелгени чедип алыр дээрзии ол эки билир. Ынчангаш интернационалдыг сагыш сеткил катыштырыышкынын болгаш найыралды ол карааның огу дег камгалаар.

КУДР-ның Чазак төлээлери Москвадан чоруп тура бүгү совет улуска чүректин ханызындан өөрүп четиргенин илередип турар болгаш Совет Эвилелинге коммунизм тургузуушкунунуң чаагай херээнге моон соңгаардаа улуг чедиишкиннерлиг болурун аңаа күзеп тур.

Совет болгаш корей улустарның аразында бузулбас найырал делгерезин!

Пролетар интернационализминиң тиилетирбес тугу делгерезин!

Улуг совет улус делгерезин!

„Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш“ делегейниң Сталинчы шаңналын америк хөй-ниитичи ажылдакчы Поль Робсонга тывысканы

НЬЮ-ЙОРК. Сентябрь 23-те, Нью-Йорктуң «Терес» деп концерт залынга америк мурнакчы хөй-ниитиниң хөй санныг төлээлекчилери олуржуп турда, «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналын тайбың дээш шылгарангай демиселчи, АКШ-тың депшилгелиг, сураглыг ажылдакчызы Поль Робсонга тывыскан.

Нью-Йорк хоорайда америк депшилгелиг организацияларның, тайбың камгалалының комитеттериниң төлээлекчилери, интеллигенциянын, профэвилелдериниң, ажылчын парлалганың төлээлекчилери лауреатка байыр чедирери-биле чедип келген. Олурушканнарның аразында—ажылчыннар, эртемденнер, чогаалчылар, артистер, чурукчулар база бар.

Сураглыг америк чогаалчы Говард Фаст, 1952 чылдың соңгулдаларынга депшилгелиг партиядан АКШ-тың вице-президентизинге кандидат Шарлотта Басс, АКШ-тың депшилгелиг партиязының Национал комитединиң секретары Болдуин, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү Уиллард Эпхаус, АКШ-тың Коммунистиг партиязының Национал комитединиң даргазы Уильям Фостер, «Мэесиз энд мейнстрим» журналдың редактору Сэмюэль Силлен, чогаалчы Ш Фредерик Филд, мурнунда Миннесот штаттың губернатору турган, ам депшилгелиг партияның баштыңнарының бирээзи Элмер Бенсон, ат-сураглыг чурукчулар Рокуэль Кент биле Чарльз Уайт болгаш АКШ-тың мурнакчы хөй-ниитизиниң өске-даа төлээлекчилери ол залга тургулааннар.

Кежээкинин 6 шакта концерт залының индиринче Поль Робсон, Говард Фаст болгаш сураглыг америк эртемден доктор Уильям Дюбуа көдүрлүп үнген.

Байырлыг хуралды Говард Фаст ажыткаш, доктор Уильям Дюбуага сөс берген. Дайын кыпсыкчыларынга удур болгаш тайбыңны быжыглаары дээш демиселдиң херээнге шылгарангай алдар хавыяалыг болганы дээш кандыг-даа чурттуң хамаатызынга тыпсып турар, делегейниң Сталинчы шаңналдарын тургузар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1949 чылдың декабрь 20-деги Чарлыын ол номчаан. Делегейниң Сталинчы шаңналын алыры-биле Поль Робсон Москваже чоруп шыдаваан, чүге дээрге Катышкан Штаттарның күрүне департаментизи Поль Робсонга даштыкы үнер паспорт бербээн деп хуралдың киржикчилерингe Дюбуа медеглээн. Робсоннуң амыдырал чуртталгазының оруунуң дугайын, тайбың дээш, америк улустуң кедилиг келир үези дээш оон демиселинин дугайын ол тодаргай чугаалаан.

Американың үлүг-хуузунга, негр чоннуң үлүг-хуузунга, Поль Робсоннуң үлүг-хуузунга кайы хире улуг алдар таварышканын залда олуруп турарлар белени-биле билип ап болур деп Дюбуа чугаалаан. Поль Робсон болза, бистиң хүннеривистиң эң улуг сорулгазы—тайбың дээш улуг демиселчилерниң бирээзи. Ол дээрге, амгы үеде чер бөмбүрзээниң кижилериниң хөй нуруузунга кандыг-даа чигзиниг чок атсураглыг шак ындыг американ болуп турар. Оон үнү Европада, Азияда, Мурнуу Америкада болгаш бүгү далайларның ортулуктарында дыңналып турар.

Поль Робсоннуң адынга совет чогаалчылар Александр Фадеев, Алексей Сурков, Константин Симонов, Михаил Шолохов, Илья Эренбург, Николай Тихонов, Александр Твардовский, Леонид Леонов, Константин Федин, Федор Гладков, Федор Панферов, Анатолий Софронов, Борис Горбатов, Вадим Кожевников, Борис Полевой олардан келген байырлыг телеграмманы номчуурга олурушканнар динмиттиг адыш-часкаашкыны-биле уткаан. Тайбың камгалалының Кыдат улус комитединден, польша чогаалчылар Эвилелиниң даргазы Леон Кручковскийден, Франциядан—дээрги И. Фарж биле дээрги Эжени Коттондан, тайбың камгалалының бельги Эвилелинден, европейжи болгаш өске-даа чурттарның хөй-хөй организацияларындан болгаш хөй-ниитичи ажылдакчыларындан, а ол ышкаш Катышкан Штаттарның организацияларындан болгаш тус-тус хамаатыларындан келгилээн байырлыг телеграммаларны Говард Фаст номчаан.

«Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле Комитеттиң даргазы академик Скобельцынның телеграммазын Говард Фаст номчаан. Ында чугаалап турары болза:

«Эргим өөнүк!

Бо байырлалдыг минутада Силерге шуут бодум-биле байыр чедирер аргажок болганымга ханызыбиле сагыш човап тур мен. Тайбың дээш делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитет Силерниң чаагай ажыл-чорудулганарга улам ыңай чедиишкиннерлиг болуруңарны, эң чылыг сагыш-сеткилдиң ханызындан күзээнин Силерге дамчыдып тур мен.

Янзы-бүрү чурттарның демократтыг хөй-ниитизиниң төлээлекчилериндан тургустунган бистиң комитедивис Силерге шаңналды тывыспышаан, оон-биле кады тайбыңны хевээр артырары болгаш улустар аразынга бот-боттарын билчир чорук дээш Силерниң могаг чок демиселинерниң ачызы-биле бүгү делегейде Силерниң ажыглап турарыңар, шак ол үүлзүнүп көрүүшкүнүү илередирин күзээн. Янзы-бүрү националдарның миллион-миллион эр, херээженнери, Силерни шылгарангай ажылдакчы, бодунуң чуртунуң шынчы патриоду болгаш бүгү улустарның өөнүү кылдыр билип, үнелеп болгаш ынакшып турар.

Бистер ол ышкаш улуг америк улуска бистиң найыралдыг сеткилсагыжывысты илередирин база күзээн бис. Силерниң улуг чуртуңарның улустары өске улустар-биле бир дөмей, дайынны күзевейн турар болгаш тайбыңче база бүгү улустар-биле найыралче чүткүп турар дээрзинге бүзүреп турар бис.

Тайбың дээш демиселде катышкан янзы-бүрү, нацияларның тайбынга ынакшылдыг кижилериниң күжениишкиннери чедиишкинниг болуп турарынга идегеп турар бис. Чаагай кижи төрелгетенниң ол кижилериниң аразында Силерниң адыңарны база адап турар, эргим Робсон.

Мону таварты, Силерге болгаш бо байырлалда чыылган Силерниң өөнүктеринерге бо минутада сеткилбодалы Силерниң-биле кады миллион-миллион совет кижилерниң найыралдыг байырын дамчыдып тур мен».

Байырлыг телеграмманың текстизин номчаанының соонда, Говард Фаст тайбың талалакчыларының бүгү-делегей шимчээшкининиң канчаар-даа аажок улуг ужур-дузазын демдеглеп айыткан.

Чыылганнар динмиттиг адыш часкап турда, Поль Робсонга лауреаттың дипломун болгаш Алдын медальды Говард Фаст тывыскан.

Делегейниң Сталинчы шаңналының лауреады Поль Робсон харыы сөс чугаалаан.

(Поль Робсоннуң чугаазы ийиги арында).

Область Совединиң депутаттарынга

1953 чылдың октябрь 15-те Кызыл хоорайга ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң III сессиязын чыылдырарын область Совединиң депутаттарынга ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитеди дыңнадып тур.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүскому.

ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында Н. С. Хрущевтуң илеткелин тускай ном кылдыр үндүргени

СЭКП ТК-ның 1953 чылдың сентябрь 3-те болган Пленумунга эш Н. С. Хрущевтуң «ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында» илеткелин Күрүненин политиктиг литературалар үндүрер чери тускай ном кылдыр үндүрген.

Ол номну 5 миллион экземпляр тиражтыг кылдыр үндүрген.

(СЭТА).

Делегейниң Сталинчы шаңналын ап тура Поль Робсоннуң чугаазы

Москвага чораанымның соонда «Нью-Уорлд ревью» журналга мынча деп бижээн мен: Совет Эвилелинге чорааш хожудангай улустар деп адаарлар-биле үүг болуп болурун бодумнуң караам-биле көрдүм. Барыын-чүкте—Англияда, Бельгияда, Францияда, Португалияда, Голландияда—колониалдыг улустар деп адаар африканнар болгаш индийлер, Азиянын улустарындан хөй-хөй кижилер бо үе ниитилелиниң кезии болуп алырда, хамыктың мурнунда үс хире чылды эрттер ужурлуг болуп, ол хире хожудангай кылдыр санадып турган, ынчаарга Совет Эвилелинде якуттар болгаш немештер, киргизтер болгаш таджиктер долу алдар-хүндүлелди ажыглап турганнар, оларның онза дүргени-биле бурунгаарлаарынга социализмниң ол чуртунда дузалап турганнар. АКШ-та өннүг кижилерниң доктаамал дыңнап турары янзылыг кандыг-даа хоозун аазаашкыннар чок, харын чүгле ажыл херектер бар.

Бо хүн Мурнуу-Барыын Азияда, Латин Америкада болгаш Вест-Индияда, Ортаакы Чөөн-чүкте болгаш Африкада хосталгаже чүткүп турар, чүс-чүс чылдарда дарладып келген он-он миллион колониалдыг улустар чурттап турар. Тиилелгени чедип албаан шагда эрес-маадырлыг-даа чорук, каража-когаралдар-даа, быжыг шиитпирлиг-даа чорук оожургавас!

Совет улустуң быжыг болгаш сыныш дивес өннүү чораан болгаш кезээде болур-даа мен дээрзин мурнунда каш-даа удаа чугаалап турганым ышкаш, ам база дагын ынчаар чугаалап тур мен.

Бо хүн демисел болза, кол нургулайында тайбың дээш хөй-хөй улустар кады чурттап, амыдырал-нурттарының хөй-хөй хевирлериниң кады догуналгазы дээш чоруп турар, ол кижи төрелгетениниң бүгү кезектеринден улам хөй үүлдерни негеп турар. Ол негелделер бистин хүннеривисте, Америкада улам калбарып болгаш ханылап бар чыдар. Чоокта чаа бистиң бүгү чуртувусту эргип чораан мен. 80 мың ажыг американнар болгаш канадачылар-биле ырлажып, чугаалажып көрген мен—олар шупту бүгү делегейге тайбын дээш ажылдап, демисежип турарлар. Өске он-он мың американнар тайбыны күзеп турарлар. Эрге-чагырга туруп турар хөй эвес бөлүк кижилер тайбың дугайын чугаалап, ол бодунда дайынче ажыы-биле чүткүп турарынга олар даарзынмайын турарлар.

Америк улустуң бүгү кезектери анаа даарзынмас чоруун болгаш ханы эпчоксуунуушкунун илередип турар. Ол болза, профэвилелдериниң, бүгү политиктиг партияларның, шажынчыларның, либералдарның, негр болгаш еврей чоннуң, итали, пуэрторика болгаш мессика ук-салгалдыг американнарның— Американы херек кырында тургускан бүгү бөлүктериниң төлээлекчилериниң үнүп турар. Делегей өскерилген, ону дагын эрги байдалынче эгидип хоржок деп чүвени америк улуска билиндирер ужурлуг болгаш билиндиреринің аргазы бар.

Совет улус тайбыны камгалаар дээш туржуп турар дээрзин бис көрүп турар бис. Ол элбекшилдиг чоруктун үе-чадазынче дүрген шилчивишаан, бодунуң амыдыралының социалистиг хевирин тургузуп үргүлчүлеп турар. Албаниянын, Болгарияның, Чехословакияның, Венгрияның, Польшаның, Чөөн Германияның, Сонгу Кореяның болгаш күчүлүг Кыдаттың улустары быжыг үндезин суурда туруп турар. Ол чурттарны сагыш сеткил-даа, күш-даа талазы-биле узуткап болбас. Оларның келир үеже оруу мөрген болгаш бүзүрелдиг айытынган. Бистер американнар ону билир ужурлуг бис. Ол билиишкинни бистиң хөй миллион хамаатыларывыска чедирер ужурлуг. Өске улустар база-ла боттарының төөгүлүг салым-чаяанынга, боттарының төлептиг үнезинге бүзүреп турар. Олар маңаа Говард Фастың чугаалааны анаа бөдүүн кижилерге ынакшып, оларга болгаш кижи төрелгетениң чаңгыс-эвинге бүзүреп турар. Ол чаа ниитилелдерни доңнаштырып турар белдирлерни кошкадыр дээр оралдажыышкыннарның оруунче кандыг-даа шилчиишкин чүгле биске үнелиг бүгү-ле үүлдерни узуткаарынга чедирип болур. Мынчангаш бистиң черивисбиле ханы харылзашкан американнар ышкаш американнар болуп, бистиң бак-бужар чорук үүлгедикчиливисти—олар боттарының баштарын каяа-даа көдүрүп келзе, боттарының чүдүкчү үннерин каяа-даа дынзыдып үнүп келзе—чурт иштинге ийикпе, азы бүгү делегей организацияларынга-даа болза—бистер оларны хай-дээр ужурлуг бис. Бисти бистерниң дыка хөй маадырлыг удуртукчуларывыс, кара-бажында хоругдатырганнар-даа, хөй нуруузум мында, бистиң-биле кады диригуруп турар хосталгада кижилер-даа, а бистерни болгаш бистиң уругларывысты төлеп-чаагай болгаш байлак долган черни салгап алзыннар дээш боттарының амы-тынын берген болгаш амы-тынын берип турар диригларниң аразында чок кижилер-даа сорук киирип турар.

Чоокта чаа Оклэндага чордум. Истеп-сүрүүшкүннериниң уржуундан аңаа концерттер көргүзери аажок берге болган. Ынчалза-даа мен чон аразынче барып, 1000 кижи дыңнакчылар дээш демисежириниң орнунга мен бир хүрээден өскезинче, бир чыыштан өскезинче углап чоруп, бир хүнде беш ийикпе алды мың кижиниң мурнунга чүве чугаалап, ырлап берип чораан мен. Бир-ле хүрээге болган концертке лама менээ байыр чедиргеш мынча диди: «Мен силерни дыңнадым, мен доктор Дюбуаны дыңнаан мен... Силериң дидим демиселчилериңнериң аразында дыка хөй кижи маңаа чораан». Лама чыглып келгеннерге мынча деп чугаалаан: «Тайбың дээш демисешкен шак бо кижилер болгаш аңаа дөмейлежир хөй кижилер бисче угланган согуушкуннарны боттарынга хүлээп ап турар дээрзин силер билип алырынарны күзеп тур мен!.

Тайбың дээш шак бо улуг демиселге киржир онза эрге биске онаашканынга бистер чоргаарланып болур бис; доктор Дюбуа-биле, Говард Фаст-биле, бо хүн мында туруп турарлар-биле, Сакко болгаш Ванцетти дугайында бодунуң кайгамчыктыг номунга Говард Фастың чугаалааны ышкаш, оларның сөөлгү чижи, Розенберггерни өлүргени ышкаш янзы-бүрү культуралыг, өң-баазын кештиг, үүл-үүл үзелдерлиг болгаш бүгү-ле чурттарның улустарының идегели сиңниккен өске-даа хөй кижилер биле кады түржуп шыдаарывыска бистер чоргаарлашып болур бис.

Бистиң төөгүлүг сорулгавысты күүседир бис. Американың тайбың дээш демисешкен кижилеринге шак бо шаннал бистиң аңаа бүзүреливисти деткип турар.

Орустуң улуг шүлүкчүзү Пушкин 1835—1935 чылдар иштинде үс чыл дургузунда боттаны берген бодунун баш удур чугаалаанынга часпаан:

«...Амыр ынар, таныш эвес,
Аныяк чаш салгакчылар!
Акшаан мөге назынынны
көрбес-тир мен.

Тайбынның ыдыктыг үзүнналын оон ады-биле адаан улуг баштынчы оларның херээ дээш ажылдап чорааны бүгү улустар—кара болгаш ак-сарыг болгаш хүрен кештиглер—бо үс чылдың ужунда барып өлүмү чок Пушкинниң чедирген байырынга чугаажок төлептиг болгаш чыыр-раан. Аныяк, ынчалза-даа таныш, бодунуң канчаар-даа аажок улуг маадырлыг ажыл-херээ-биле чаа амыдыралдың, чаа мөөң-шынарының тургузуушкуну биле, кижи төрелгетениң үр болгаш чымчаш болган. Ынчалза-даа тиилелгелиг дилээшкиннеринге бир сөөлгү базымнарының боттаныышкыны-биле билдингир апарган кижилериниң чаа салгакчылары, силерге байыр».

* * *

Шупту туруп келгеш, Робсонга байыр чедирген. Залдың ол бо талаларындан: «Совет болгаш америк улустарның аразында мөңге найырал», «Бистиң өннүвүс Поль Робсонга алдар болгаш хүндү!», «Бүгү делегейге тайбын!» деп кыйгылар үнүп турган.

Москваның М. В. Ломоносов аттыг күруне университединиң чаа бажыңнарын ажыдып турунда, ооң баарынга болган митинг.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ТАЙБЫҢ ТУРГУЗУУШКУННУҢ ТОДАРГАЙ КӨРГҮЗҮҮШКҮНҮ

Төрээн найсылалга — Москвага барган кижи бүрүзү оон - чаражын, күштүүн магадаар болгаш оларны көрүп четигерин оралдажыр. Дөмейле төдү көрүп четикпес— эмге чок болгаш Москва улуг. Ооң чүгле колкол черлерин кыры-биле көрүп шыдаар. Москвага барган кижи бүрүзү, совет кижилер Москвага барган саныда Кремльдиң чаражын, күштүүн, ооң кызыл-хүрен сылдыстарын магадап чоргаарап көөрлер. Ооң бурунгу амыдыралын улуг чогаалчылар хөй катап мактап мөңгежиткен боорга эвес, ооң амгы магалыын совет чогаалчылар чаагайжыткан боорга эвес, а Кремль бистиң найсылалдын, бистиң Төрээн чурттуң чаражы, күжү, чоргааралы боорга, орус күрүнеиниң төөгүзүнүң болгаш совет күрүнеиниң ынакшылы, чоргааралы болур-дур.

Бо удаада тайбың камгалалының Совет Комитединиң Пленумунга чордум. База-ла улуг ханыышкын-биле, чоргаарал-биле Москваны, Кремльди, Кызыл шөлду, улуг, биче театрларны, музейлерни, бедик тудугларны магадап көрдүм. Моон-биле холбаштыр Тайбың Камгалалының пленуму төнген соонда, ооң киржикчилеринге чалалгалар келген мындыг:

«ССРЭ-ниң Культура Министерствозу болгаш Москваның М. В. Ломоносов аттыг Ленин орденниг күрүне университеди ооң Ленин дагларында чаа бажыңнарын амыдыралга холбаштырган митингиге Силерни чалап тур». Сентябрьның бирээде, эртен тос шакта «Советская» деп гостиницага зимнер маннажып келдилер. Оларга чындыйтыр олурупту-вус. Горький кудумчузун куду хап ора, Маяковский шөлү-биле эггеш, Садово-Кудринск кудумчулааш, Смоленский шөлүнге келгеш, оон Калуганың чазаглыг оруу-биле Ленин даглары кайы сен дээш хаптывыс. Ол хап орувуста Москваның чаагай ордулары, чараш тураскаалдары, бедик тудуглары, янзы-бүрү салыгларны карактарны шокараннатырлыг кыланнар. Москва чыл келген тудум-на улам чараштанып, улам күштелип, чаартынып турары ол чоруп турда көстүр-дүр. Мурнунда Москва хөй каът бажыңнар талазы-биле он ийн-биле кызыгаарлатынып турган, хаая бажыңнар он дөрт болгулаар. Ам Москваның ол-бо чүктериинде тергиин бедик бажыңнар тургустунгулаан, Восстания шөлүнде, Сельск шөлүнде, Котельников кудумчуда болгаш оон-даа өске кудумчуларда албан черлериниң, чуртталганың тергиин бедик 25—26 каът бажыңнары дээрже бедип үнгүлээн турар. Олар Москваның хевирин, тургузуун улам чарашталдырып, чаагайжыдып турар. Ол байдал Воровьев даандан онза тодаргай көстүр. Воровьев даа Москваның эң бедик черии ол. Оон бүгү Москва көстүп турар. Ол бедик дөктүрну ам Ленин даглары деп адаан, оон кырында Москваның М. В. Ломоносов аттыг күрүне университединиң чаа тудуу тургустунган.

Ол эртен сагыш дет, аажок аяс турган, москвачылар Ленин дагларынче чоруп, чурттун эң улуг болгаш эң хоочун университединиң 199 дугааргы өөредилге чылын оон чаа ордузунга ажыдрын сонуургап көөру-биле талажып чоруп турганчар.

Чоокта чаа-ла, 1949 чылда-ла аңаа, Ленин дагларының кырында Москва кыдыының эрги сууржугажы турган. Совет кижилериниң дөрт чылдар дургузунда кылган тайбың күш-ажылының түннелинде Ленин дагларының кырында бедик, чараш бажыңнарлыг чаа орду тургустунган. Оон кол тудуу университетти болдуун коз тудуу болур-дур. Оон кол кезээ—алдын чайырлыг хөй дапкыр сүвүрлер-биле каастаан 32 каатты болур-дур. Кол кезектиң сүвүр бажында беш адырны совет сулдениң хевири-биле тургускан. Оон бедии 240 метр болуп турар. Ылангыя ол ордуну дүне көөрге онза солун! Ордунуң дашында болгаш шупту соңгаларында чырыктар хып турар. Ооң кадында ордунуң сүвүр бажында беш адырны, оон адаанда сулде демдекти болгаш оон адаанда Маркс—Энгельс — Ленин — Сталинның улуг портреттерин прожекторларның күштүг чырыы-биле чырыдыпкан турда, бүгү-ле бажыңнар сарыг чайт болу берген, чаагай, өнгүр, бедик турарлар. Харын-даа орду шупту чыжыр алдын-биле бүткен ышкаш. Ол ордунуң чаражын сөстер-биле тайылбырлап, үжүк-биле бижиири берге-дир—чаагай сөстер тывылбас, чараш чижектер сагындырбас.

Бажыңның бедип үнген төп кезээниң ол-бо талаларынче он сес, он ийн болгаш тос каттарлыг корпустар күүлүг чалгыннарзыг шөйлүп чоруткан. Оларда студентилерге болгаш аспирантыларга 5754 өрээлдер, башкыларга болгаш профессорларга 134 квартиралар бар.

Кол корпустуң мурнунда тургустунган төп ногаанчыткан шөл онза чараш көстүп турар. Ында —40 чыгыы гектар шөлде—янзы-бүрү ыяштар, чечектер тарытынган, фонтаннар кылдынган. Ынчаарга тудуг кылдынмаан хостуг шөлдерде парктар, скверлер, бульварлар тургустунган, оларның ниити шөлү 100 гектар чедип турар.

Ордунуң мурнунда улуг шөлге митинг болган, ооң киржикчилери кайгамчык өөрүшкү-биле долган, бодунуң чонунга, Төрээн чуртунга чоргаарланып, ханып турганнар. Ол болза, совет эртемге, совет аныяктарга бүгү чурттуң тудуп берген бедлээ-дир. Москва университединиң ол чаагай тудугларын бүгү чурт туткан. Далайдан далай чедир делегейде турар совет кижилер оларның тудугларынга киришкеннер: Совет Эвилелиниң бүгү-ле булуннарындан үнген металлдар, граниттер, мраморлар, хүлерлер, хрустальдар, быжыг ыяштар олче, Ленин дагларынче келдиртинип турганнар. Тус-тус республикалардан келгилээн эң эки мастерлер—тудугжулар ол кайгамчык тургузугнуң ханаларын тутканнар, ооң ажылынга шылгараан сиилбикчилер, чурукчулар, архитекторлар киржип, боттарының дуржулгаларын, аргаларын бержип, алжып ажылдааннар.

Эртемниң бо шылгараан тудуу— Совет Эвилелиниң бүгү улустарының хостут, соруктуг тургузукчу күш-ажылының кайгамчык тургузутларының бирээзи болур-дур. Олче, университеттиң кайгамчык аудиторияларынче, библиотекаларынче эртем-шинчилел кабинеттеринче, музейлеринче, эртемниң амгы чедиишкиннери-биле, аппараттары-биле дерээн лаборатори-ларже бүгү совет республикаларның, бүгү-ле акы-дунма улустарының мун-мун оолдары, кыстары долу өөрүшкү-биле чедип келгеннер болгаш чедип кээп өөренирлер. Ам ол университетте ССРЭ-ниң 27 националдарының 17 мың ажыг оолдары, кыстары өөренип турар. Оларның аразында Совет чазактың ачызында аасскежиктиг болган Тыванын оолдары, кыстары база өөренип турарлар.

Москва университеди — бистиң эртемниң, совет эртемниң улуг-улуг чедиишкиннериниң мөгалыг түннели болур-дур. Ооң чаа төрүтүнүп келгени, магалыг иштерни кылыптар болганы ам үеде совет үеде, коммунизмниң идеяларынга хей-аът кирген совет эртем канчаар-даа аажок бедик кылдыр сайыраанынга-биле болган. Коммунистиг партия XIX съездизинге эртемниң мурнунга улуг-чаагай сорулгаларны салгаш, ооң дугайында ачылыг сагыш човаашкынны үндүрүп, ооң чечектелиринге, ону улам хөгжүдеринге чогуур үндезиннерни, таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар.

Ленин дагларынга эртемниң магалыг Ордузун тудуп тургускан чорук совет кижилериниң тайбың тургузукчу күш-ажылының ачызы, совет социалистиг культураның хөгжүлдезинде шылгарангай болуушкун, бистиң улустуң материалдыг болгаш культурлуг деннелин үргүлчү көдүрер дугайында Коммунистиг партиянын болгаш Совет чазактың улуг сагыш човаашкынның чырыткылыг херечизи болур-дур.

О. САГАН-ООЛ.

Көдээ ажыл-агыйны күчүлүг көдүрлүүшкүнче!

* *

Малчыннарның хүлээлгезин

Ниитиниң малын өстүрер, ооң бедик продуктулуг болурун хандырар дээш могаг чок ажылдап турар ишчилер Барыын-Хемчик районнуң колхозтарында хөй илереп турар. «Ленин оруу» колхозтуң кадарчызы Шыырап чыл бүрү-ле малынга сигенни белеткеп, хоюнуң кажаазыны таарымчалыг чылыглап ап турар. Бо чылын 1 чаа кажааны база ол немей тудуп алган. Ооң кадарган хою үргүлчү менди, семис болуп турар, бо чылың төрээн 185 хоюнуң хураганнарын бүрүн доруктуруп алган. Ол колхозта Көк-Тоннуг 56 иьектериниң 56 бызааларын база бүрүн доруктуруп алган.

Шак ындыг мурнакчы малчыннарны хөйнү көргүзүп болур. «Комсомол 30 чыл ою» колхозта Кызылай 270 өшкүзүнүн, «Большевик» колхозта Даптак 138 хоюнуң база Шыырап 208 өшкүзүнүн, «Кызыл тараачын» колхозта Талзыр 147 өшкүзүнүн, Түндүн 175 хоюнуң чаш төлүн чидириг чокка өстүрүп алганнар.

СЭКП Төп Комитединиң пленумунуң доктаалын танышкаш, колхозчу малчыннар улам бедиткен хүлээлгелерни ап турар. Ылаңгыя малдың уксаалыын экижидери дээш демисел кол чергениң кылдыр тургусгунуп турар. Колхозчу малчыннарның амгы кол күжү кыштаглар белеткелинче угланган, бар кажаларны септээр, чааны немей кылыр, белеткетинген чемиштерни камгалаар, улам хөйнү белеткээр дээш көдүрлүп турар.

Мал ажылында мурнакчыларның дуржулгазын калбартыр херек, бо талазы-биле партия, совет организацияларның удуртулгазын күштелдирери чугула. Амгы кичээнгейни малдың кышкы ажылынга белеткелче угландырары онза негелделиг.

М. ШОЖУКАЙ,
Д. ОКТЯБРЬ.

* *

Кызымак күш-ажылдың түннели

Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артели бо чылдың дүжүдун алырын Тес-Хем районнуң колхозтарындан орайтап эгелээн. Ынчалза-даа кызымак күш-ажылдың түннелинде колхоз 510 гектар тараа культураларын 22 ажыл хүннеринде чидириг чокка бүрүн ажаап алган. Колхоз күрүнеге дужаар тараа планын МТС-тиң ажылдаанынга натура төлевири-биле катай база-ла хуусаазының бетинде күүсеткен.

Улус ажыл-агыйында чугула кампания болур тараа ажаап алыышкынының ындыг кыска үеде боттанганынга механизаторларның аксеткилдиг күш-ажылын онзалап демдеглээри база чугула. Калинин аттыг колхозтуң дүжүдүнге Самагалдай МТС-тиң 2 комбайннары соксаал чок ажылдап келген, олар 459 гектарның тараазын ажаап бергеннер, ылаңгыя «Сталинец-4» комбайн-биле эш Дамбил-оол нормазын үргүлчү 130—150 хуу күүседип турган.

Тараажыларның күш-ажылын төп организастаарын колхозтуң даргазы эш Чикей, хову бригадазының бригадири эш Маны-Хая олар эки хандырган. Амгы үеде тараа бастырылгазын чорутпушаан, келир чылдың дүжүдүнге үрезин уруушкунун организастап, ону арыглаарынче кичээнгей салып турар. Ол ышкаш мал чеминге саван, мягкина бөлүп алырынче, белеткетинген сигеннерни кажаалаарынче кичээнгейни угландырбышаан, кыштаглар септелгезинче күштү эвилелдеп турар.

Келир чылдың тарылгазынга эки шынарлыг үрезиннерни белеткээр

Келир чылдың тарылгазынга эки шынарлыг үрезиннерни уруп алыры—дүжүттүң элбекшилиниң эң чугула үндезини болур. Бо ажылды Улуг-Хем районда Мичурин аттыг колхоз багай эвес күүседип турар. Колхоз күрүнеге тараа дужаалгазын шагда-ла күүсеткен. Колхозчулар СЭКП Төп Комитединиң сентябрь пленумунуң доктаалынга хей-аът кирип, көдээ ажыл-агый чылын чедиишкинниг доозары дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар.

Колхозта үрезин уруушкуну үргүлчүлеп, ам 586 центнер кызылтастын эки шынарлыг үрезини урдунган.

С. МАЧЫЛАЙ.

Районнуң культура бажыңының культура бригадазы

Өвүр районнуң культура бажыңынга эш Даваанын удуртулгазыбиле организастап тургускан культура бригадазы дүжүт ажаап алыышкынының болгаш малга чем белеткелиниң үезинде районнуң 3 сумуларының колхозчуларынга концертти 9 кезек черге көргүскеннер.

Оон-биле чергелештир ол бригада колхозчулар ортузунга тайылбыр ажылын: лекция, беседаны, солун номчулгазын организаставышаан, агитхуудустарны үндүрүп турганнар. Бригаданын киржикчилеринден баянист Конгар-оол, ыраажылар Дензинмаа, Сенденмаа болгаш Борбак олар көргүзүглерин эки күүсеткени дээш чоннуң макталын чедип алганнар.

С. ТАНОВ.

Уруглар дугайында улуг сагыш салыышкын

СЭКП-ниң XIX съездизи социализмден коммунизмче чоорту шилчиринің дугайында төөгүлүг шиитпирни хүлээп алган. Коммунистиг нитилелди тургузарының чугула байдалдарының бирээзи—совет чоннуң материалдыг болгаш культуралыг деннелин бедидери болур. Амгы үеде совет ниити билиг школазының ужур-дузазы болгаш ролю интернаттарга өөредилге-кижизидилге ажылын шын организастаары улам-на бедип турар. Бистиң областа интернаттарны тургусканы социалистиг нацияларның чечектелип сайзыраарының дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың улуг сагыш салыышкыны, ленинчи-сталинчы национал политиканың боттанылгазы болур. Өөредилге-кижизидилге ажылын улам ынай экижидери чаа өөредилге чылынга школа, интернаттарны эки белеткээнинден хамааржыр.

Практиканың көргүскени—кайда ол талазы-биле айтырыгга чогуур кичээнгейни салган болдур, ында школалар үзүктел чок ажылдап турар, уруглар эки өөренип турарлар. Чөөн-Хемчик районда школа интернаттарын септээр талазы-биле элээн ажылдар чорутунган. Чадаана хоорайның №1 ортумак школазы (директору эш Шикин) интернатты уругларны хүлээп алырынга долузу-биле белеткээн турган. Чайгы үеде капитал септелгени чоруткан, шалаларны эде салган, крышаны кылган, печка септетинген, шалаларны будаан, эжиктерниң септелгезин кылып дооскан болгаш өске-даа херекселдерни будаан. Интернаттарны септеп кылыр ажылдарга интернаттың эргелекчизи эш Н. Барахтаев, ажылагый эргелекчизи эш И. Моченов, кижизидикчи эш Н. Мирюто идепкейлиг ажылдааннар. Биче септээшкиннери олар боттары кылганнар. Ажылдаар дазылгаларны дерип алганнар. Эш Н. Барахтаев өөренирчилер боттарының өөредилге херекселдерин шыгжап болур болгаш бажынга кылыр бүгү белеткелдерни кылып ап болур тумбочкалыг ажылчын столдарын кылып берген.

Интернаттың кижизидикчилери иеннің сагыш човалы-биле удуур өрээлдернің долу белеткелин кылып доосканнар. Интернаттарда чурттап турар уругларның хүн чурумун, монтажтарны чараштыр кылган.

Ынчалзажок үстүнде айыткан эки үүлдер-биле чергелештир кылган ажылда элээн четпестер база бар болуп турар. Столоваяның бажынын четче, эки септеп дооспаан болгаш хеп чуур бажынның септелгезин мырыкай кылбаан. Хеп чуур бажынның бир улуг эвес өрээли 6 кижи санныг ийи өг-бүленің чурттаар чери болуп турар.

Ол өрээлдің ханалары болгаш үстүү шалалары буступ дүжер четкен, печказы ыштанып турар. Столоваяда уругларга чем белеткээр савалар четче эвес, серээлер, бижектер чедишпейн турар. Ында үсаржаг чижектиг чамдык эргежок чугула чемнерниң курлавыры тургустунмаан. Районнуң садыг организациялары эргежок чугула бүгү үүлдер-биле интернаттың уругларын хандырар талазы-биле идепкейлиг киржилгени кылыр ужурлуглар.

Школа интернаттары тыва чоннуң ортузунга күш-ажылчы чанчылдарны, санитаржы культураларны, социалистиг идеологияны калбартып тарадырының дөстери болур ужурлуг. Школа интернаттары уругларга социалистиг чуртталга черлерининң чанчылдарын берип сиңирер, оларның сайзыралын болгаш кадын камгалаарын хандырар ужурлуг.

Бистиң Төрээн чуртувус уругларны кижизидеринге хөренгини харамнанмас. Бистиң интернаттарда уруглар кижизидикчилериниң хүлээлгези ол сагыш човалдага боттарының дорт хүлээлгелерин ак-сеткилдиг шынчы күүселде-биле харыылаары болур.

Е. НИКИФОРОВА.
Кызылда башкылар билинин бедидер институттуң методизи.

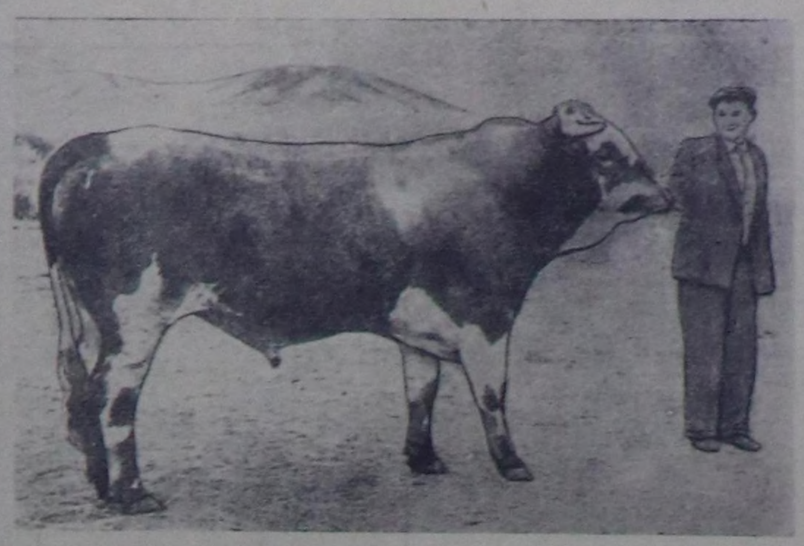

Чадаананың көдээ ажыл-агый дуржулга станциязы малдың уксаазын экижидер, продуктулуун бедидер талазы-биле областың колхозтарынга улуг дузаны чедирип турар. Тыва инектер, хойлар болгаш белер-биле станцияның хайнакташтырып, уксаазын экижиткеннің бугалары, кошкарлары база аскырлары элээн колхозтарда бар апаргылаан.

Чурукта: 1951 чылда тыва инектен хайнактатынып төрүтүнген сименталь уксаалыг авангард деп буга. Оон деңзизи бо чылдың июль төнчүзүнде 816 килограмм турган.

Мал кыштагладыышкынынга үлегерлиг белеткенир

Хамык ужур удуртулганың кошкаанда

Каа-Хем районда «Ленинчи орук» колхоз (даргазы эш Никифоров, парторганизация секретары эш Сарапулов) сентябрь 20-ге чедир кыштаг белеткелин эгелевээни канчаптаа шын эвес.

Мал кажааларының 3 тудугларының чангызы-даа кылдынмаан, хойнуң эрги 6 кажаалары септетинмээн. Тодаргайлаарга Кара-Хаяда 500 хойнуң кажаазы ам-даа кыры чадагай, Чайлаг деп черде 600 хой кирер кажааның эрткен кышқы хөржени дөңнели берген хевээр. Инек мал фермазында байдал оон база-ла улуг дээрелевес.

Бо ажылдың шак ынчаар хожудап турарының чылдагааны удуртулганың кошкаанда. Тудуг бригадазында күш-ажылдың чуруму багай, кым чүүү, канчаар кылып турарын хынавас, оон уламындан элээн хөй кижилер фермаларда колхозчулар бажыңнарынга анаа-ла хүнзегилээр. Бо дугайында районнуң көдээ ажылагый болгаш белеткелдер эргелела боттуг хемчегни алыры чугула.

Б. БӨЛЗЕН.

Кыштаглаашкынга белеткенир

Барыын-Хемчик районда «Победа» колхозтуң шээр мал фермазы бо чылын 1200 центнер сигенни белеткээн. Бо талазы-биле кадарчылар Димбидек 400 центнерни, Дакпай-оол 200 центнерни кезип сарааттап алган.

Ферманың малы алды муң ажып турар, ынчаарга белеткетинген сиген ыракта четпес. Ылаңгыя ында күш-ажыл кылып шыдаар 62 колхозчулар хамааржып турар хирезинде, мал чеми белеткээр ажылды багай чорудуп турар.

Фермада үүгле 7 кажаа бар, бо чылын чаа кажаа немей кылып алган болгаш

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Хамык ужур санда әвес

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак колхозтарны организасажыл-агый талазы-биле быжыглаар, колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг амыдырал байдалын улам бедидер сорулга-биле бистин областың колхозтарынга узун хуусаалыг болгаш дедир эгитинмес хөй түүнүг чәәлилерни берип турар.

Ол улуг дузаламчыны бистиң чамдык колхозтарывыс чөп ажыглавас, кылыр ажылдың санын сүрер, шынары куду. Чуртталганың болгаш бүдүрүлгениң оран-саваларын чедир кылбайн, ажыглалга киирер ийикпе 3—4 чыл иштинде ажыглалга киирбейн турар чоруктар бар.

Оон тодаргай барымдаазынга Чөөн-Хемчик районда улгатыр катыштырган «Коммунизмче орук» болгаш Жданов аттыг колхозтар кол хамааржыр. Ылангыя «Коммунизмче орук» колхоз чылдын-на дыка хөй туйбуну бүдүрүп, планын күүседип турар болза-даа, оон шынары куду болгаш ол туйбу-биле кылган печкалар чыл четпейн үрелири хаая әвес болуп турар. Оон-биле чергелештир чуртталганың болгаш мал кажааларының тудугларын чогуур негелдезинге чедир четче тутпас, ара соксаар чоруктар бар. Ол колхозтуң төвүнде 4 чыл буруңгаар туткан элээн хөй инек кирер бир кажаа ам-даа ажыглалда кирбээн болгаш малчын эш Чалзайның бажының тудуп эгелээнден бээр 5 чыл чедип турар.

Ол ышкаш Жданов аттыг колхозтуң бүдүрүп үндүрүп турар туйбузу тергиин куду шынарлыг, орта дыка хөй күш-хүннерин үндүрүп, ажык чок ажылдарны кылып турар. Ол четпестерни көре тура колхозтар баштаар черлери, партия организациялары кандыг-даа хемчег албайн турар.

Колхозтар баштаар черлериң болгаш колхозтарда партия эге организацияларының, районнуң көдээ болгаш колхозтар тудуунуң килдизинин база бүгү колхозчуларның хүлээлгези болза, чазактың хүн-бүрү көргүзүп турар дузаламчызын шып ажыглаары, кылыр ажылдың шынарын бедидери, чуртталганың болгаш бүдүрүлгениң оран-саваларының тудулгазын чогуур хуусаазынла күүседири болгаш бүрүн дооскаш ажыглалга киирери болур.

М. ООЛЧУКАЙ.

Столоваяларның ажылын экижидер

Чоннуң өзүп турар негелделерин чөп болгаш культуралыг хандырар чорук хереглел кооперациязының бүгү ажылдакчыларының мурнунда сонгаарлатынмас сорулга кылдыр тургустунган. Мону чамдык райполарның баштаар черлери амдыгаа чедир-ле ийи-үшкү чергениң айтыры кылдыр көрүп турары шын әвес.

Облпотребсоюзтуң бүгү райполарында столоваялар бар, чамдык районнарда элээн каш черлерде безин ажылдап турар. Оларның саны хөй-даа болза, шынары куду, чоннуң негелделерин ыракта хандырбайн турар. Маңаа Кызыл-Мажалык суурда столоваяның байдалын көргүзерге-ле четчир.

Барыын-Хемчик райпозунуң (баштаар черинин даргазы эш Эректолдун) чөгенчиг удуртулгазын ажыглап алгаш, столоваяның эргелекчизи Аракчаа ол хүлээлгезинден арагаже доктаамал шуут шилчээн. Чем кылыр продукту белеткетинмейн турганын поварлар Воркова, Черепанова олар билип тура чогуур өйүнде база хемчег албайн турар.

Күш-ажыл чурумунуң шак ындыг салдынчак база удуртулга чок байдалдың түннелинде столоваяның ажылдавайн баргылаар хүннери болган чок-ла таваржып келгилээр. Бо чылдың сентябрь 15-ти чижек кылдыр көргүзерге мындыг:

Эртенгиниң 8 шакта ажытынары бүдүн шак озалдаан, чемнеекчилериң негелдези столоваяны ажыдарын албадапкан болза-даа, чеми кылдынмаан, пекарныйдан хлебти чедип албаан. Аңаа турган эштер «хомудал дептерин» негээрге, столоваяның ажылдакчылары ол ниити чурумга удурлангаш, ону ап бээрин база чөпшээревээн.

Бо четпестерни чайладыр талазыбиле шиитпирлиг хемчеглер алыры негетинип турар.

А. КИЛИН.

Садыг шугумунда четпестер

Садыг кадрларының ортузунга кижизидилгелиг ажылды сула чорутканындан Өвүр райпозунуң шугумунда өре-самчыгдалдар эгээжээринин орнунга чыл-чылда уламчылап көвүдеп турар. Чүге каш чижектерден көргүзерге-ле билдингир. Дус бүдүрүлгезиниң эргелекчизи турган Сундуй-оол 30 мун, оон соонда кирген Базыр-оол 19 мун, Дөргүн майгыныың эргелекчизи турган Чолдуга 14 мун рубльди самчыгдап, хөй ниитиниң хөренгизинге хора чедирген.

Райпонуң даргазы Лаврушкин, садыг килдизиниң эргелекчизи Часкал садыг шугумунда кадрларның ортузунга ажыл чорутпаан, кадрларның мергежилин бедидеринге сагыш салбаан. Садыг шугумунга кижилерни киирип алырда, кандыг-даа хыналда чок, мурнунда өре-самчыгдал кылып чораан, мораль талазы-биле будулган кижилер, чок болза таныш-көрүш аайы-биле кирип турар.

Дус бүдүрүлгези чүгле Өвүр районга ужур-дузалыг әвес, харын областың база кол бүдүрүлгези болур. Оон ажылын сегидери, ажылчыннарның амыдырал чуртталгазын экижидери областың хереглекчилер ниитилелдериниң эвилелиниң база кол хүлээлгези болур.

В. БЮРБЮ.

—⊙—

Орук септелгези чугула сорулга

Орук болза улус ажыл-агыйын сайзырадырынга улуг рольдуг деп чүве кымга-даа билдингир турбуже, чамдык районнарның партия, совет органнары болгаш колхозтар баштаар черлери хайгаарал чок болуп турарын илереткен чагаалар редакцияга кээп турар.

Сүт-Хөл районда эш Мижиттиң бижип турары болза, район девискээринде оруктар кончуг багай. Колхозтарда орук септелгезиниң звенолары колхоз ажылынга-даа киришпес, орук-даа кылбас, анаа-ла чоруп турар.

Көдээ суму Советтериниң даргалары орук септээри-биле көрдүнген планнарны күүсетпээн болгаш орук тудуунга көрдүнген 40 мун рубль чарыгдатынмаан. Орук септелгезин экижидер талазы-биле дарый хемчег алыры чугула.

Эш Ч. Кежик-оолдуң бижип турары болза, Танды районнуң девискээри Балгазынның машина оруун хамаарышкан колхозтар кылбайн турарын илередип бижип турар.

МОСКВА. И. В. Сталин аттыг автомобиль заводу улус хереглелиниң үлетпүр бараннарының бүдүрүлгезин калбартып турар. Завод электрохолодильниктерни энир чылдаазындан 20 хуу ажыгны кылып белеткээн.

Чурукта: техниктиг хыналдасалбырының контролёру Н. В. Дюпарева шенелде черинге электрохолодильниктерни хынап турары.

Чуруу В. Зуниннии. СЭТА-ның пресслишези.

Кыдаттың бүдүрүлгелеринде байырлал мурнунуң чарыжы

ПЕКИН. Кыдат Улус Республиканың үндезилетинип тургустунганының 4 чыл оюнга алдар болдурган Кыдатта калбарган чарыш продукция бүдүрүп үндүрүүшкүнүн улгатырары болгаш күрүне планнарын хуусаа бетинде күүседири дээш лозунгунуң адаа-биле эрттип турар.

«Чюньчжужибао» солуннуң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Соңгу-Барыын Кыдаттың үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери чыл төнчүзүнге чедир 167 миллиард юанны (акшаны) камнап алыр деп хүлээнгеннер. Пөс-таавы, энергетика болгаш хөмүр даш үлетпүрлериниң бүдүрүлгелери бо чылын 29,5 миллиард юанның пөзүн немей бээр деп хүлээнген. Эрткен чылдың ол-ла үезинге бодаарга, нефтичилер баштайгы чартык чылдың дургузунда продукция бүдүрүлгезин бүдүн чартык катап улгатырган, пөс-таавычылар—2 катап, тудуг материалдарының үлетпүрүнүң ажылчыннары—5 катап улгатырган.

Соңгу-Чөөн Кыдаттың ажылчы чоннары чарышка идейкейлии-биле киржип турар. Сентябрьның бирги декадазында Мукденге күрүнениң 170 ажыг бүдүрүлгелери чарышка хаара туттурган. Аньшаньның, Бэньсинин, Фушуньнуң, Харбинниң болгаш Соңгу-Чөөн Кыдаттың өске-даа хоорайларының он-он заводтарының болгаш фабрикаларының коллективтери чарышта киржип турарлар.

Продукция бүдүрүп үндүрүүшкүнүн улгатырары дээш байырлал мурнунуң чарыжында ол ышкаш Пекиниң, Шанхайның, Тяньцзиньнин, Кантоннуң, Уханьның болгаш өскедаа хоорайларның бүдүрүлгелериниң коллективтери киржип турар.

(СЭТА).

Чоннуң амыдыралының дугайында КУДР-ның чазааның сагыш салыышкыны

ПХЕНЬЯН. Кореяның төп телеграф агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, Корей Улус-Демократтыг Республиканың чазаа дайын сөөлүнде чоннуң амыдыралын экижидериниң талазы-биле хемчеглериниң бирээзи кылдыр хууда бажыннар тудуп алыр күзелдиг кижилерге чәәли бээриниң дугайында доктаалды үндүрген. Ол доктаалды ёзугаар КУДР-ның тудуушкун болгаш көдээ ажыл-агый банкызы чонга чәәли бериишкиниң эгелей берген. Чәәлиниң түнү 20 мун вон чедип турар.

(СЭТА).

Албанияда орус дыл өөредилгези

ТИРАНА. 1955—56 өөредилге чылында орус дылды чеди чыл школазының өрү класстарының программазынга киирген турар деп Албанияның Министрлер Чөвүлели доктааткан. Амгы үеде орус дылды ортумак школаларда болгаш дээди өөредилге черлеринде өөренип турар. Орус дыл башкылаашкынынга кадрлар белеткээриниң хемчегдерин чырыдыышкын болгаш культура министерствозу ап чоруткан. Бо сорулга-биле бо чылын башкы институттарының чанынга ийи чыл хуусаалыг башкы курстарын ажыткан.

(СЭТА).

Бумацендэни орнукшутканы

УЛАН-БАТОР. Сентябрь 25-те моол улус Моолдуң Араттың Революстуг партиязының (МАРП) хоочун удуртукчуларының бирээзи—МАР-ның Улустуң Улуг Хуралының Президиумунуң Даргазы Гончигийн Бумацендэни сөөлгү орукче үдээн.

Мөчээн кижиниң мага-боттуг хааржаан салган Улустуң Улуг Хуралының хуралдаар залынче кириишкин эртен ажытынган.

Партия, күрүне болгаш хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери турган хүндүлүг танныыл беш минута болгаш солчуп турган.

Оон соонда кажыыдалдыг митингги болур чевегже кажыыдалдыг он-он мун кижилер чорупкан МАРП ТК-ның секретары Дамба аңаа чүве чугаалаан.

(СЭТА).

—⊙—

Италияда бүгү-ниити ажыл соксадыышкыны

РИМ. Италияның ажылчы чоннарының 24 шактыг бүгү-ниити ажыл соксадыышкыны сентябрь 25-те доозулган. Күш-ажылдың бүгү-ниити итали конфедерациязының парлалга бюрозу мындыг уткалыг дыннадыгны парлаан:

Күш-ажылдың бүгү-ниити итали конфедерациязының алганы медээни ёзугаар алырга, үш профэвилел катыжыышкыннарының (күш-ажылдың бүгү-ниити итали конфедерациязының, «Ажылчы чоннарның профэвилелдериниң итали конфедерациязының», «Күш-ажылдың итали эвилелинин») чарлааны үлетпүрлериниң ажылчы чоннарының бүгү-ниити ажыл соксадыышкыннары Италияның бүгү булуннарынга улуг көдүрлүүшкүннүг байдалга эрткен болгаш ажылчы чоннарның ханы чаңгыс-аай чоруун болгаш чөпшээрежилгезин көргүскен. Дыка хөй хоорайларга, улуг-улуг болгаш бичии-бичии бүдүрүлгелерге чаңгыс-даа ажылчын ажылче үнмээн. Хоорай транспортунуң ажылдакчыларының ажыл соксадыышкынының үезинде чамдык хоорайларга кудумчуларга чаңгыс-даа автомобиль көзүлбээн. Чаңгыс-даа хоорайга солун үнмээн. Кинематографиялар болгаш өске-даа оюн көргүзүлге черлери бүдүн хүннүң дургузунда хагдынган турган, а дыка хөй хоорайларга ол ышкаш кежээ безин хагдынчак турган. Ажыл соксадыышкынынга киришкен ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның саны барык-ла 100 хуу хире четкен.

Дыннадыгда оон ынай чугаалап турары болза, улуг-улуг төптерге болгаш Италияның бүгү можуларының муң-муң чуртталга черлеринге массалыг митингилер болгулаан.

(СЭТА).

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Балгазын санаторийи эки ажылдаар ужурлуг"

Бо чылдың август 19-та үнген № 161 «Шын» солунга «Балгазын санаторийи эки ажылдаар ужурлуг» деп чүүлге санаторийниң ажылында четпестерни шүгүмчүлээн.

Ук чүүлдү Облкүүскомдан хынаарга шын болган. Санаторийниң ажылын чогуур негелдезинге чедир хандырбайн турган кол эмчи Баскаковаңы ажылындан хостаан болгаш аарыг кижилериң чемин экижидер дугайында санаторийниң директору эш Каракайга айтыышкынны берген деп Облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Х. Анчима «Шын» солуннуң редакциязынга дыннаткан.

Оожум океанда империалистиг чөрүлдээлер

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

миселдиң объектилери болуп турар черлерже чорудуп турар. Бир әвес 1934—1935 чылдарның үезиниң дургузунда Мурнуу-Чөөн Азияның чуртларынга ортумаа-биле япон экспорттуң 17 хуузу болгаш импорттуң 15 хуузу онаажып турган болза, 1951 чылда япон экспорттуң 41 хуузу болгаш импорттуң 23 хуузу онаажып турар, тодаргайлаарга Япон экспортта ол чуртларның үлүү 2 ажыг катап өскен-дир.

Чайлаш чок болур ындыг хевирлиг угланыышкын турбужажок, Мурнуу болгаш Мурнуу-Чөөн Азияның рыноктарынга америк болгаш япон монополийлериниң аразында адааннажылганы күштелдирип турар, бо черлерже япон бараннарны болгаш капиталды экспорттаарын АКШ-тан кандыг-даа янзы-биле деткип турарының чылдагааны болза: бирээде, АКШ болза, бодунуң шериг плацдармызы кылдыр белеткеп турар Японияны милитаризастаар сорулга-биле Мурнуу-Чөөн Азияның чуртларының курлавырларын шак ындыг аргалар-биле ажыглаарын оралдажып турар; ийиде, ол чуртар-биле садыгны деткивишаан, АКШ болза, Кыдат-биле садыгны катап тургузар дээш Японияда чоруп турар шимчээшкинни кошкадырын оралдажып турар; үште, ындыг хевирлиг политика болза, япон экономиканың чамдык адырларын эжелеп алган болгаш Мурнуу-Чөөн Азияның чуртларының курлавырларын үптеп-дээрбедээр талазы-биле япон монополияларны боттарының «компаньоннары» кылып ап турар америк монополистерге канчаардаа аажок хөй кончааны берип турар.

Сөөлгү байдал онза чугула ужурдузалыг болуп турар. Шаанда, дайын мурнунда Япония колдуунда-ла чиик үлетпүрүнүң кылыгларын экспорттап турган. Дайын мурнундагы үе-биле дөмейлээрге, дыка кызырылган шак ындыг хевирлиг кылыгларны экспорттаарын калбартыры Мурнуу болгаш Мурнуу-Чөөн Азияның чуртларында боттарының хууда өске-даа адырлары хөгжээн төлээде, база оларның рыногунуң ишкири кызырылган төлээде дендии бергедеп турар. Ынчангаш ам Япония бодунуң аар үлетпүрүнүң кылыгларын, ылангыя боо-чепсеглээшкинни экспорттаарын шапкынчыдарын бүгү янзы аргалар-биле оралдажып турар. Ынчалза-даа, аар үлетпүрнүң Япония кылыглары дашпыкы рыноктарга адааннажыр аргазы чок болуп турар, үүге дээрге, япон үлетпүр техника талазы-биле хожудангай болгаш оон чоогунда чуртларда—Кыдатта болгаш Соңгу Кореяда элээн чиик өртектиг чигэтти садып ап болур аргадан Япония кызыртынган. Америк монополийлер Япон монополийлерге чүнүң-биле «дузалап» турарыл дизе, боттарының патентилерин оларга үш катап улуг өртекке садып турар болгаш техниктиг консультацияны берип турар, ынчангаш япон үлетпүрнүң эң чугула адырларын эжелеп ап, АКШ-та бодаарга соң бедик кончааларны алыры-биле япон ажылчыннарның чиик хөлезилиг күш-ажылын ажыглап турар.

Империалистерниң экономиктиг чөрүлдээлериниң чидигленишкини, садыг болгаш акша дайыны политиктиг чөрүлдээлерни база чидиглендирип турар. Чижээлээрге, АКШ-ка деткидип дузалатырган япон монополистер Индияда Орисс можуга күүлүг металлургия комбинадын оон продукциязының улуг кезиин Японияже сөөртүп киирер сорулга-биле тударын оралдашкан, ынчалза-даа монополийлериниң ол оралдажыышкыны бүрүн белен төлевилелди боттандырарын хораан индий чазактың шиитпирлиг удурланыышкынынга таварышкан.

АКШ-тың туруштуг негелделеринге чөрүштүр Англия болгаш оон доминионнары 1947 чылда чамдык чуртларның чарганы «садыг болгаш тарифтар дугайында ниити дугуржулга» деп дугуржулгага Японияның катыжарынга шиитпирлии-биле удурланып турар. Чүге дээрге, Японияның катыжар чоруу ол чокка безин АКШ-тың доминиончудуп турар байдалын дугуржулга талазыбиле күштелдириптер боор деп санап турарлар.

1951 чылдың сентябрьда АКШ болза, Австрия болгаш Новая Зеландия биле «кады камгаланыр» дугайында («биче оожум океан пактызы» деп адаар) пактыны чарган. Бо пактыны чарганының байдалы элээн көргүзүглүг. Бо болза, делегейниң чаа дайынын белеткээр сорулга-биле АКШ-тың чарган пактыларының база бирээзи болур-дур. Ынчалза-даа ону чарар чорук Оожум океанда империалистиг чөрүлдээлериниң катап төрүтүнгенинге болгаш чидиглениге чүгле үндезилээш болдунар аргалыг болган. Австралия болгаш Новая Зеландия Японияның талазындан айыылдың катап төрүтүнеринден корткаш, пактыга ат салырынче барганнар. Ынчангаш оон ужурунда Япония-биле Сан-Франциско-нуң «тайбың керээзин» чарар үезинде Япон айыылдан магадыладыг болурун АКШ-тан негеп турганнар. Ынчалза-даа ук пакт чүгле Японияга әвес, харын Англияга база удур болуп турар. Ол дугайын Британ империяның төөгүзүнде дыннап көрбээн факт херечилеп турар, чүге дизе Англияны пактыга киржиринче чүгле чалаваан әвес, харын ук пактының негелделерин чугаалажып турган конференцияга оон төлээлекчизин безин олуржурун чөпшээревээн болгай. Бо факт болза, Оожум океанда Англияның туруштарының шынгыызы-биле кошкаанының база бир көргүзүү болур-дур.

АКШ-биле «айыыл чок турар чоруктуң пактызынга» ат салган чорук, Австралияны өзүп турар япон айыылдан чүгле камгалап ап шыдаваан әвес, харын австрали диптиң айыыл чок турар чоруун кошкаткан. Чижээлээрге, АКШ-тың шуут негелдезин ёзугаар Австралия болза, жемчуттуң япон тудукчуларын Брумнуң болгаш Арафур далайның стратег талазы-биле эң чугула девискээрлеринче аргажоктуң кырындан киирер ужурга таварышкан. Ол фактыны австрали парлалганың дүүрээзиниг байдал-биле демдеглеп бижип турары болза, «жемчуттуң япон дилекчилери» дээрге, япон шеригдалай флодунуң эрги албан-хаакчыттары болган, олар шивишкинчи, стратегтиг чуруктарны тыртар болгаш Австралияның айыыл чок турар чоруунга кыжанып турар өске-даа ол чергелиг үүлдерни үүлгедип турарлар.

Америк империалистерниң шаап халдаашкыны Мурнуу болгаш Мурнуу-Чөөн Азияның чуртларының калбак бөлүктериниң талазындан улам күштүг ойтур шавыышкынны болдуруп турар, олар ёзулуг хамаарышпас чорукту чедип алырын оралдажып турар болгаш боттарының чуртлары империалистиг демиселдиң одаанның объектилери, капиталистиг сүлчээлерге үүрмек копеектер болурун болгаш Уолл-стриттиң база Лондон Ситтиң чазый-чилби оптуг аргаларынга дүжүп бээрин күзевейн турарлар. Бо чылдың март айда Цейлоннуң чазаа Кыдат-биле садыгны хоруур дугайында АКШ-тың негелдезинге чагыртырындан бодунуң ойталаан дугайын медеглээн. Бирманың чазаа болза, америк «техниктиг дузаламчыдан» бодунуң ойталаанының дугайын, барык оон-биле чергелештир Англияга хамаарылга талазы-биле артык эргелерлиг каайлы тарифтарындан ойталаанының дугайын медеглээн. КНО-нуң Азия болгаш Ыраккы Чөөн-чүк талазыбиле экономиктиг комиссиязының 1953 чылдың февральда болган 9-ку сессиязынга Мурнуу-Чөөн Азияның чуртларының төлээлекчилери АКШ-тың политиказын чидии-биле шүгүмчүлээннер, ол политиканың түннелинде ол чуртларның каучук болгаш экспорттуң өске-даа бүдүмелдериниң өртектери дыка кудулап баткан, оон үр-жуунда оларның экономиктиг байдалы күштүү-биле торайтап-баксыраан. Бо бүгү болза, империалистиг албадалга удур күштелип үнген улустуң шимчээшкининиң түннели, боттарының чазактарының хамаарышпас политиказы америк албадалга удур улус массаларының демиселиниң түннели болур.

Кыдат-биле садыгны хораанынга удурланып үнген шимчээшкин Японияда канчаар-даа аажок хере тевиишкинни алган. Ол шимчээшкинде чүгле ажылчы чоннар киржип турар әвес, харын Кыдат Улус Республика-биле садыгны хораанындан канчаар-даа аажок хөй караажага таваржып турар бүдүрүлге ээлериниң организациялары база киржип турар. Калбак улус массаларның негелделериниң базыышкыны-биле Япон чазак амдыызында ажыы бичедаа болза, ол хораан чорукту чымчадырынче баштайгы базымнарны аргажоктуң кырындан кылыр ужурга таварышкан, чүл дизе, янзы-бүрү бараннарның элээн каш-каш он-он хевирлерин Кыдатче сөөртүрүн чөпшээрээн.

* * *

Империалистиг чөрүлдээлериниң чидиглениишкини чаа дайынның айыылын эккеп турар. Оожум болгаш Индий океаннарның чуртларының улус массалары тайбың дээш, хосталга база бот-бодунга ажыктыг болгаш суверенитеттерин бот-боттары хүлээп көөр чорукка үндезилээш, бүгү чуртар болгаш улустар-биле ажылгыр кады-ажылдажылга дээш демиселди күштелдирбишаан ол айыылга удур болуп турарлар. Демократтыг лагерьниң чуртларының акы-дунмалышкы кады-ажыллажылгазының, оларның чуртларының экономиказының болгаш культуразының чечектелиишкининге бараан болуп турар кады-ажылдажылганың улуг үлегери оларның мурнунда көстүп турар.

Я. ПЕВЗНЕР.

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын 7 ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң ораалакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң — 2—88; харыысалгалыг секретарының 3—68 пропаганда болгаш агитация, уран-чүүл, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтериянын — 3 — 65

ТС02180 Культура эргелелиниң типографиязы